

Метеленко Н.Г.

доктор економічних наук, професор,
директор Інженерного навчально-наукового інституту,
Запорізький національний університет

Афонов Р.П.

кандидат економічних наук,
начальник Головного управління ДПС
у Запорізькій області

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ПРОМИСЛОВОГО РЕГІОНУ

Екологічна політика держави включає комплекс заходів, які спрямовані на охорону навколишнього середовища та виступає найважливішим напрямом внутрішньої і зовнішньої політики, що пов'язаний з частковим або повним відтворенням природних ресурсів; забезпеченням динамічної стійкості та розвитку природоохоронної системи.

До базових принципів, що зумовлені євроінтеграційною стратегією України, відповідно до Доктрини збалансованого розвитку Україна 2030, віднесено такі [1, с. 13]: принцип розумного зростання – зростання економіки, яке ґрунтується на знаннях та інноваціях; принцип збалансованого зростання – сприяння найефективнішому використанню ресурсів, розвитку екологічної та конкурентоспроможної економіки; принцип всеохопного зростання – стимулювання економіки з високим рівнем зайнятості заради соціальної та територіальної згуртованості, тобто окреслені принципи є передумовою економічного прориву України, виходячи з концепту людиноцентризму та ґрунтуючись на мегатрендах світового розвитку.

Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28 лютого 2019 р. № 2697–VIII» [2] окреслено першопричини екологічних проблем України, до яких, зокрема, віднесено такі: підпорядкованість екологічних пріоритетів економічній доцільності; фізичне і моральне зношення основних засобів; недосконалість системи екологічної освіти; незадовільний контроль за дотриманням природоохоронного законодавства та незабезпечення невідворотності відповідальності за його порушення; недостатнє фінансування з державного та місцевих бюджетів природоохоронних заходів, фінансування таких заходів за залишковим принципом.

Сьогодні, неузгодженість темпів економічного розвитку і вимог екологічної безпеки в Україні, домінування ресурсомістких галузей, висока питома вага ресурсо – і енергоємних застарілих технологій, сировинна орієнтація експорту, мілітаризація виробництва, відсутність гуманістичних цінностей серед пріоритетів розвитку, а також культури праці і споживання призводять до поглиблення кризового стану в економіці, погіршення стану

довкілля, що створює реальну загрозу життю і діяльності сучасних і майбутніх поколінь. Екологічні наслідки такої політики для економіки України занадто важкі, оскільки складають до 10 % втрат валового внутрішнього продукту у вигляді зменшення продуктивності та передчасної втрати основних засобів, природних і людських ресурсів. Ресурсомісткість валового національного продукту в 3 рази перевищує світовий рівень. Високий рівень індустріалізації та урбанізації призвів до погіршення умов життя, здоров'я населення, підвищення захворювання, смертності та зниження народжуваності. У критичному екологічному стані опинився Дніпро – головна водна артерія України.

Ситуація, що склалась у промислових регіонах України, потребувала негайного вирішення на законодавчому рівні, тому наприкінці 2010 року Законом України № 2818-VI від 21.10.2010 р. були затверджені Основні засади (Стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 р., який втратив чинності, і введено в дію Закон України «Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року», а також розроблено проєкт Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2020–2025 роки [3]. Стратегія наголошує, що упровадження екосистемного підходу в галузеву політику та удосконалення системи інтегрованого екологічного управління, інтеграція екологічної політики до інших політик, обов'язкове врахування екологічної складової під час розроблення та затвердження документів державного планування та у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, зокрема екологічна модернізація промислових підприємств шляхом зниження ставки екологічного податку або у формі фіксованої річної суми компенсації (відшкодування податку), у поєднанні з поліпшенням екологічних характеристик продукції, є шляхом до сучасної системної екологічної політики, що реалізується у країнах – членах Європейського Союзу.

Однією з екологічних проблем України в цілому та промислових регіонів, зокрема, є фізичне та моральне зношення основних засобів у всіх галузях національної економіки, що є системною проблемою не тільки екологічного характеру. Впродовж всього періоду незалежності України основними джерелами фінансування інноваційного розвитку у промисловості були власні фінансові ресурси підприємств (більше 80%); фінансування інновацій за рахунок державного бюджету не перевищувало 0,3–4,5%; частка витрат місцевих бюджетів у загальному обсязі фінансування інноваційного розвитку практично була нульовою і становила близько 0,2%. Таким чином, участь держави у процесах інноваційного розвитку промислових регіонів мізерна та не забезпечує навіть відновлення зношених основних засобів.

Обсяг витрат на охорону навколишнього природного середовища впродовж останніх десяти років, як і в попередні періоди незалежності України, не забезпечував потреби в фінансових ресурсах на впровадження заходів по надійній охороні довкілля. Не збільшилися фінансові можливості на

впровадження заходів по охороні довкілля в Україні за рахунок екологічних зборів з підприємств, організацій та установ за забруднення навколишнього природного середовища і за рахунок штрафів за порушення природоохоронного законодавства. Тобто, на сьогодні відсутність жорсткої, невідвортної відповідальності за забруднення навколишнього природного середовища в ситуації, коли обсяги викидів шкідливих токсичних речовин в атмосферне повітря в країні становлять мільйони тон, а обсяги скидання забруднених без очищення і «недостатньо очищених» зворотних вод у природні поверхневі водні об'єкти сягають мільярди кубічних метрів, призводить до значного і швидкого поглиблення проблеми надмірного забруднення довкілля та до зростання реальної загрози природному середовищу.

Проведений нами аналіз обсягів забруднення шкідливими токсичними речовинами ґрунтів, атмосферного повітря, водних джерел в окремих регіонах і в Україні в цілому, а також оцінка достатності впроваджуваних заходів по охороні навколишнього природного середовища свідчать про незадовільний, загрозливий екологічний стан у країні.

Таким чином, ми впевнені, що без повного усвідомлення життєвої важливості і необхідності забезпечення надійної охорони навколишнього природного середовища, без кардинального збільшення фінансування на впровадження системи достатніх заходів по охороні довкілля Україна буде продовжувати рухатися до екологічної катастрофи, чіткі ознаки якої все частіше виникають в різних регіонах і окремих містах країни з тяжкими наслідками для людства.

Перелік використаних джерел:

1. УКРАЇНА 2030: Доктрина збалансованого розвитку. 2-ге вид. Львів: Кальварія, 2017. 164 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://econom.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/03/E-Book-Doctrine-2030.pdf> (дата звернення: 11.03.2021).

2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28 лютого 2019 р. № 2697–VIII (із змін. і доп.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19> (дата звернення: 11.03.2021).

3. Проект Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2020–2025 роки. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Повідомлення про оприлюднення проекту від 03.09.2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mepr.gov.ua/news/33731.html> (дата звернення: 11.03.2021).